ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Υπουργείο Μετανάστευσης & Ασύλου
Γενική Γραμματεία Ευάλωτων Πολιτών & Θεσμικής Προστασίας

UNHCR The UN Refugee Agency

euaa EUROPEAN UNION AGENCY FOR ASYLUM

POLICY BRIEF

Στρογγυλή Τράπεζα
«Καθιέρωση, Εναρμόνιση και Πιστοποίηση Διαδικασιών Βέλτιστου Συμφέροντος»

Γενική Γραμματεία Ευάλωτων Πολιτών και Θεσμικής Προστασίας
Ιούνιος 2024

Εισαγωγή

Στις 4 Ιουνίου 2024, η Γενική Γραμματεία Ευάλωτων Πολιτών και Θεσμικής Προστασίας διοργάνωσε Στρογγυλή Τράπεζα, στο πλαίσιο υλοποίησης του προγράμματος "Εναρμόνιση, Καθιέρωση και Πιστοποίηση Διαδικασιών Βέλτιστου Συμφέροντος", σε συνεργασία με την Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες και τον Οργανισμό της Ευρωπαϊκής Ένωσης για το Άσυλο.

Σκοπός της Στρογγυλής Τραπέζης ήταν η ενημέρωση των Υπηρεσιών για την υλοποίηση του προγράμματος, τα ενθαρρυντικά αποτελέσματα από την ολοκλήρωση της πιλοτικής φάσης εφαρμογής της Εργαλειοθήκης Διαδικασιών Βέλτιστου Συμφέροντος της Γενικής Γραμματείας και η ενδυνάμωση των συνεργειών στον χώρο της παιδικής προστασίας. Η πιλοτική χρήση της Εργαλειοθήκης Διαδικασιών Βέλτιστου Συμφέροντος εκκίνησε στις 02 Αυγούστου 2023, με στόχο την καθιέρωση πρότυπων εργαλείων και την εναρμόνιση των διαδικασιών αξιολόγησης βέλτιστου συμφέροντος του παιδιού.

Η Στρογγυλή Τράπεζα διοργανώθηκε και πραγματοποιήθηκε με τη διαρκή υποστήριξη και συμβολή των εταίρων του προγράμματος αυτού, της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες (UNHCR) και του Οργανισμού της Ευρωπαϊκής Ένωσης για το Άσυλο (EUAA). Στη Στρογγυλή Τράπεζα συμμετείχαν εκπρόσωποι του Υπουργείου Μετανάστευσης και Ασύλου, του Υπουργείου Δικαιοσύνης, καθώς και εκπρόσωποι Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων, του Ινστιτούτου Υγείας του Παιδιού και του Πανεπιστημίου Δυτικής Αττικής.

Το παρόν Policy Brief αποτυπώνει τα θέματα που συζητήθηκαν κατά τη Στρογγυλή Τράπεζα, τα βασικά συμπεράσματα που προέκυψαν από αυτήν, καθώς και τις προτάσεις για τα επόμενα βήματα που απαιτούνται για την καθιέρωση, εναρμόνιση και πιστοποίηση των Διαδικασιών Βέλτιστου Συμφέροντος .

Κύριες θεματικές

- Πώς μπορεί να αξιοποιηθεί η Εργαλειοθήκη Διαδικασιών Βέλτιστου Συμφέροντος από Υπηρεσίες που έρχονται σε επαφή με παιδιά με άμεσο ή έμμεσο τρόπο;
- Ποια είναι τα εχέγγυα για την πιστοποίηση ενός επαγγελματία στις Διαδικασίες Βέλτιστου Συμφέροντος;

- Πώς μπορεί να γίνει πιο αποτελεσματική η συνεργασία μεταξύ των Υπηρεσιών που δραστηριοποιούνται σε συνθήκες πρώτης υποδοχής και σε πλαίσιο δομών φιλοξενίας;
- Με ποιον τρόπο μπορούμε να επιτύχουμε την εναρμόνιση των διαδικασιών βέλτιστου συμφέροντος στην Ελλάδα;
- Με ποιους τρόπους μπορούν να καλλιεργηθούν και να αναπτυχθούν οι συνεργασίες μεταξύ των εμπλεκόμενων φορέων;

Ευκαιρίες και προκλήσεις

Κατά τη διάρκεια των εισηγήσεων, οι ομιλητές της Στρογγυλής Τράπεζας ανέδειξαν και πραγματεύτηκαν τα κάτωθι ζητήματα που άπτονται των διαδικασιών βέλτιστου συμφέροντος.

1. Υποστήριξη στην εφαρμογή των Διαδικασιών Βέλτιστου Συμφέροντος

Οι ομιλητές της Στρογγυλής Τράπεζας αναγνώρισαν τη σημασία της υποστήριξης για την ορθή εφαρμογή των διαδικασιών βέλτιστου συμφέροντος, επισημαίνοντας προκλήσεις, όπως η έλλειψη διερμηνείας, η αυξημένη γραφειοκρατία και η υποστελέχωση των δομών φιλοξενίας. Αυτά τα ζητήματα ενδέχεται να επηρεάσουν την αποτελεσματικότητα στην παροχή υπηρεσιών, αλλά μπορούν να αντιμετωπιστούν με την κατάλληλη στήριξη.

Επίσης, αναδείχθηκε η αξία της απλοποίησης των διαδικασιών, καθώς η χρήση λιγότερων και πιο στοχευμένων εργαλείων, όπως είναι η αξιολόγηση βέλτιστου συμφέροντος, θα ενισχύσει την ποιοτική αλληλεπίδραση με τα παιδιά. Με τον περιορισμό της μηχανιστικής συμπλήρωσης εντύπων, ενθαρρύνεται η ανάπτυξη σχέσεων εμπιστοσύνης με το παιδί και η κατανόηση της πολιτισμικής ετερότητας, διασφαλίζοντας μια πιο ευέλικτη και ανθρώπινη προσέγγιση.

2. Ενίσχυση συνεργασιών μεταξύ των φορέων παιδικής προστασίας

Η αποφυγή επανατραυματισμού του παιδιού αποτελεί μία σημαντική πρόκληση στον τομέα της παιδικής προστασίας, καθώς, στο υφιστάμενο πλαίσιο, τα παιδιά καλούνται συχνά να απαντούν σε επαναλαμβανόμενες ερωτήσεις κατά τη διάρκεια της διαμονής τους στην Ελλάδα. Παράλληλα, η ανάγκη για ενιαία προσέγγιση και αποφυγή της αλληλοεπικάλυψης των διαδικασιών μεταξύ εμπλεκόμενων υπηρεσιών είναι κρίσιμη, ώστε να διασφαλίζεται η απόλυτη προστασία της αρχής της μη πρόκλησης βλάβης και να επιτυγχάνεται μια πιο συντονισμένη και αποτελεσματική παρέμβαση.

Η συνεργασία των εντεταλμένων επιτροπείας με τα πρόσωπα αναφοράς στις δομές φιλοξενίας, κατά την αξιολόγηση του βέλτιστου συμφέροντος του παιδιού, έχει αναδειχθεί ως μια καλή πρακτική που συμβάλλει στην αποτελεσματικότητα της διαδικασίας και την αποφυγή επανατραυματισμού. Επιπλέον, τακτικές συναντήσεις μεταξύ των επαγγελματιών της ασφαλούς περιοχής και των υπαλλήλων της Υπηρεσίας Υποδοχής και Ταυτοποίησης (ΥΠΥΤ) θα βοηθήσουν στη διάχυση πληροφοριών και στη διαχείριση των υποθέσεων των παιδιών, προάγοντας έτσι ένα πιο συνεκτικό και αποτελεσματικό σύστημα παιδικής προστασίας.

3. Ενεργή συμμετοχή του παιδιού και της οικογένειας

Η ανάγκη για ουσιαστική συμμετοχή του παιδιού, των γονέων και άλλων μελών της οικογένειας στον σχεδιασμό ενός ολιστικού πλάνου δράσης, το οποίο καλύπτει όλες τις πτυχές της ζωής του παιδιού, αναδείχθηκε από όλους τους εισηγητές. Εκπρόσωπος του Ινστιτούτου Υγείας του Παιδιού υπογράμμισε ότι η ενεργή εμπλοκή του παιδιού και των γονέων στη διαδικασία αυτή ενισχύει τη δέσμευσή τους και αυξάνει τις πιθανότητες για την αποτελεσματική εφαρμογή του πλάνου. Ενδεικτικό παράδειγμα αυτής της προσέγγισης ήταν μια υπόθεση παιδικής προστασίας, όπου ο συμμετοχικός σχεδιασμός του πλάνου δράσης, με την ενεργό συμμετοχή του παιδιού και των γονέων, συνέβαλε καθοριστικά στην ανάδειξη του βέλτιστου συμφέροντος του παιδιού.

Παράλληλα, η Εθνική Μονάδα Δουβλίνου της Υπηρεσίας Ασύλου, μέσα από την εμπειρία της, ανέδειξε την «πυροσβεστική» προσέγγιση που επικρατούσε στις αξιολογήσεις βέλτιστου συμφέροντος, όταν απουσίαζε η εξατομικευμένη προσέγγιση στη δημιουργία του πλάνου και η αξιολόγηση των συγγενικών δεσμών με τα μέλη της οικογένειας. Η πρακτική αυτή υπογραμμίζει τη σημασία της προσαρμοσμένης και προσωποποιημένης προσέγγισης και της ενεργού συμμετοχής του παιδιού και της οικογένειας, ώστε να διασφαλισθεί η πλήρης και αποτελεσματική τήρηση της αρχής του βέλτιστου συμφέροντος του παιδιού.

4. Συνεχιζόμενη εκπαίδευση επαγγελματιών και πιστοποίηση

Η εκπαίδευση των επαγγελματιών του πεδίου στις διαδικασίες βέλτιστου συμφέροντος, καθώς και στις τεχνικές συνεντεύξεων με παιδιά, κρίθηκε από όλους τους ομιλητές ως κομβικής σημασίας. Αυτή περιλαμβάνει τη χρήση ενός προτυποποιημένου εντύπου αξιολόγησης του βέλτιστου συμφέροντος κάθε παιδιού, το οποίο θα επικαιροποιείται τακτικά από τους επαγγελματίες που το υποστηρίζουν και που καλούνται να συναποφασίσουν και να συνδιαμορφώσουν, με το ίδιο το παιδί και άλλους σημαντικούς ανθρώπους, το πλαίσιο προστασίας, τους στόχους και τις επιθυμητές αλλαγές στη ζωή του παιδιού.

Οι εκπρόσωποι του Πανεπιστημίου Δυτικής Αττικής τόνισαν την ανάγκη αποφυγής χρήσης στιγματιστικής και ηθικοπλαστικής ορολογίας στα εργαλεία αξιολόγησης του βέλτιστου συμφέροντος και προειδοποίησαν για τον κίνδυνο υποβάθμισης των εργαλείων και της ίδιας της διαδικασίας λόγω πίεσης χρόνου, υποστελέχωσης και άλλων παραγόντων. Επιπλέον, υπογράμμισαν ότι η πιστοποίηση των επαγγελματιών στις διαδικασίες βέλτιστου συμφέροντος μπορεί να διασφαλίσει την ποιότητα των υπηρεσιών, την εναρμονισμένη προσέγγιση στις διαδικασίες, τη λογοδοσία, καθώς και την τακτική ανανέωση των δεξιοτήτων και γνώσεων των επαγγελματιών στον τομέα της παιδικής προστασίας.

Προτάσεις καθιέρωσης και εναρμόνισης

Λαμβάνοντας υπόψη τις κύριες θεματικές που συζητήθηκαν κατά τη Στρογγυλή Τράπεζα, τις προκλήσεις και τις ευκαιρίες που αναδείχθηκαν, καθώς και τον κεντρικό ρόλο που διαδραματίζουν οι διαδικασίες βέλτιστου συμφέροντος στο Νέο Σύμφωνο για την Μετανάστευση και το Άσυλο, αλλά και στο γενικότερο σύστημα παιδικής προστασίας, προτείνονται ορισμένα βήματα προς υλοποίηση. Στόχος είναι η καθιέρωση και η εναρμόνιση των διαδικασιών βέλτιστου συμφέροντος στην Ελλάδα, προκειμένου να διασφαλιστεί η αποτελεσματική εφαρμογή τους και η προστασία των δικαιωμάτων των παιδιών.

Προτεινόμενα βήματα

- Διερεύνηση της δυνατότητας σύστασης ομάδας εργασίας από τη Γενική Γραμματεία Ευάλωτων Πολιτών και Θεσμικής Προστασίας (ΓΓΕΠΘΠ) που θα αποτελείται από εκπροσώπους της ΥΠΥΤ, των φορέων παροχής υπηρεσιών επιτροπείας και των ομάδων παιδικής προστασίας στα σημεία πρώτης υποδοχής, με σκοπό τη δημιουργία αποτελεσματικών διαδικασιών παραπομπής και διαμοιρασμού των εργαλείων.
- Συνεργασία με ΥΠΥΤ για διενέργεια εκπαιδεύσεων που απευθύνονται στους υπαλλήλους της, με ανάλογη προσαρμογή του εκπαιδευτικού υλικού στις ανάγκες τους. Απώτερος σκοπός είναι η εξοικείωση των επαγγελματιών με τις βασικές αρχές και τον σκοπό των διαδικασιών βέλτιστου συμφέροντος.
- Συνεργασία με το Ινστιτούτο Υγείας του Παιδιού για τον εμπλουτισμό του εκπαιδευτικού υλικού στις Διαδικασίες Βέλτιστου Συμφέροντος και ιδιαίτερα ως προς τον συμμετοχικό σχεδιασμό του πλάνου δράσης μαζί με τα παιδιά.
- Διαμοιρασμός της Εργαλειοθήκης Διαδικασιών Βέλτιστου Συμφέροντος και των εργαλείων αξιολόγησης βέλτιστου συμφέροντος (ή τμήματος αυτών) και περαιτέρω ενίσχυση της συνεργασίας με την Υπηρεσία Επιμελητών Ανηλίκων και Κοινωνικής Αρωγής αναφορικά με τις υποθέσεις παιδιών προσφυγικού και μεταναστευτικού προφίλ που έρχονται σε σύγκρουση με τον νόμο. Σκοπός είναι η συνεργασία στη δημιουργία ενός εξατομικευμένου πλάνου δράσης προσαρμοσμένου στις εξειδικευμένες ανάγκες αυτών των παιδιών.
- Διαμοιρασμός της Εργαλειοθήκης Διαδικασιών Βέλτιστου Συμφέροντος και των εργαλείων αξιολόγησης βέλτιστου συμφέροντος και περαιτέρω ενίσχυση της συνεργασίας με τις αρμόδιες Εισαγγελίες Ανηλίκων ή Πρωτοδικών για την αξιοποίηση των εργαλείων, ιδίως στις περιπτώσεις ανάθεσης καθημερινής φροντίδας των χωρισμένων παιδιών σε συγγενή.
- Στο πλαίσιο και του τριμερούς Μνημονίου Συνεργασίας μεταξύ ΓΓΕΠΘΠ, Πανεπιστημίου Δυτικής Αττικής (ΠΑΔΑ) και Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, δημιουργία πλάνου δράσης και αποτύπωση των διαδικαστικών εγγυήσεων, προκειμένου να προσδιοριστεί η διαδικασία πιστοποίησης των επαγγελματιών στις διαδικασίες βέλτιστου συμφέροντος στην Ελλάδα.
- Συνεργασία με ΠΑΔΑ για ένταξη μαθημάτων με θεματική τη διεξαγωγή συνεντεύξεων με παιδιά στο πρόγραμμα σπουδών των τμημάτων κοινωνικής εργασίας.
- Προσαρμογή των εργαλείων αξιολόγησης βέλτιστου συμφέροντος για χρήση στις περιπτώσεις των παιδιών που συνοδεύονται από τους γονείς τους.
- Διερεύνηση της δυνατότητας δημιουργίας μητρώου αξιολογητών βέλτιστου συμφέροντος στο Υπουργείο Μετανάστευσης και Ασύλου.
- Διενέργεια εκπαιδεύσεων από ΓΓΕΠΘΠ στις διαδικασίες βέλτιστου συμφέροντος σε φορείς που παρέχουν υπηρεσίες παιδικής προστασίας στην Ελλάδα.
- Διενέργεια προσαρμοσμένων εκπαιδεύσεων αναφορικά με τις συνεντεύξεις με παιδιά και τη φιλική προς το παιδί επικοινωνία σε υπαλλήλους που παρέχουν υπηρεσίες διερμηνείας και υπηρεσίες φροντίδας σε δομές φιλοξενίας αντιστοίχως.

- Ψηφιοποίηση του Αναλυτικού Εντύπου Αξιολόγησης Βέλτιστου Συμφέροντος με διαβαθμισμένη πρόσβαση των προσώπων που καλούνται να προβούν σε αξιολόγηση του βέλτιστου συμφέροντος.
- Θεσμική πλαισίωση των διαδικασιών βέλτιστου συμφέροντος και του προγράμματος «Εναρμόνιση, Καθιέρωση και Πιστοποίηση Διαδικασιών Βέλτιστου Συμφέροντος» με τροποποίηση του ισχύοντος νομικού πλαισίου (προσθήκη σχετικής εξουσιοδοτικής διάταξης στον Νόμο 4939/2022 και δημοσίευση σχετικής υπουργικής απόφασης)
- Σχεδιασμός της διαδικασίας Καθορισμού Βέλτιστου Συμφέροντος στην Ελλάδα από τη Γενική Γραμματεία Ευάλωτων Πολιτών και Θεσμικής Προστασίας, όπως αυτή θεσμοθετήθηκε (Ν. 4939/2022), για την αναζήτηση των βιώσιμων λύσεων στη ζωή ενός παιδιού.

Το πρόγραμμα υλοποιείται από τη Γενική Γραμματεία Ευάλωτων Πολιτών και Θεσμικής Προστασίας, με την υποστήριξη της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες και του Οργανισμού της Ευρωπαϊκής Ένωσης για το Άσυλο, από τον Νοέμβριο 2022.